

In the name of Allah, the compassionate, the merciful
به نام خداوند بخشنده مهربان

سرشناسه	: فخرالدین، غلاممحمد، ۱۹۷۱-۲۰۱۵ م.
عنوان و نام پدیدآور	: نقد و بررسی آراء قرآنیون در مورد قرآن و سنت/ مولف غلاممحمد فخرالدین.
مشخصات نشر	: قم: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی(ص)، ۱۴۰۰.
مشخصات ظاهری	: ۵۹۴ ص.؛ ۵/۱۴×۵/۲۱ س.م.
شابک	: 978-622-315-240-5
وضعیت فهرست نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه: ص. ۵۶۶-۵۹۴؛ همچنین به صورت زیرنویس.
موضوع	: قرآن
موضوع	: قرآنیان Quranian*
شناسه افروده	: جامعه المصطفی(ص) العالمیه، مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی(ص)
شناسه افروده	: Almustafa International UniversityAlmustafa International Translation and Publication center
رده بندی کنگره	: BP۶۶/۹۵
رده بندی دیوبند	: ۲۹۷/۱۰۷۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۸۷۸۱۱۰۰
مرجع تولید: مجتمع آموزش عالی قرآن و حدیث	
این کتاب با کاغذ حمایتی منتشر شده است	

BP1422

نقد و بررسی آراء قرآنیون در مورد قرآن و سنت (ویراست جدید)
مؤلف: غلام محمد فخر الدین

ناشر: مرکز بین‌المللی ترجمه و نشر المصطفی ﷺ

چاپ: چاپخانه دیجیتال المصطفی ﷺ شمارهگان: ۵۰۰

مراکز پخش

◀ ایران، قم، خیابان معلم غربی (حجتیه)، نبش کوچه ۱۸ تلفن: ۳۷۸۳۶۱۳۴ ۳۷۸۳۶۱۳۴ ۹۸ ۲۵

تلفکس: (داخلی ۱۰۵/۱۰۵) ۳۷۸۳۹۳۰۵ ۳۷۸۳۹۳۰۵ ۹۸ ۲۵

◀ ایران، قم، بلوار محمد امین، سه راه سالاریه تلفن: ۳۲۱۳۳۱۰۶ ۳۲۱۳۳۱۰۶ ۹۸ ۲۵

pub_almustafa

pub-almustafa.ir

miup@pub.miu.ac.ir

باسپاس از دست اندرکارانی که ما را در تولید این اثریاری رساندند.

● مدیر انتشارات: مصطفی نویخت ● مدیر تولید: جعفر قاسمی ابهری ● ناظر چاپ: ایوب جمالی

همه حقوق برای ناشر محفوظ است

نقد و بررسی آراء قرآنیون در مورد قرآن و سنت

غلام محمد فخر الدین

سخن ناشر

با پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی و در عصر جهانی شدن ارتباطات، پرسش‌ها و چالش‌های نوینی در حوزه علوم انسانی، فرآوری اندیشمندان مسلمان قرار گرفت که برخاسته از مسئولیت دشوار حکومت در این عصر است؛ دورانی که پایبندی به دین و سنت در مدیریت همه‌جانبه کشورها بسیار چالش‌برانگیز می‌نماید. از این رو، مطالعات و پژوهش‌های به‌روز، جامع، منسجم و کاربردی در حوزه دین، بر اساس معیارهای معتبر جهانی و اندیشه‌های ناب و ژرف، بایسته و ضروری است و جلوگیری از انحرافات فکری و تربیتی پژوهندگان حوزه دین، مهم و مورد عنایت بنیان گذاران این شجره طیبه، به‌ویژه معمار بزرگ انقلاب اسلامی، امام خمینی علیه السلام و مقام معظم رهبری علیه السلام می‌باشد.

جهانی شدن و گسترش سلطه فرهنگی غرب در سایه رسانه‌های فرهنگی و ارتباطی، اقتضا دارد که دانش پژوهان و علاقه‌مندان به این مباحث، با اندیشه‌های بلند و ارزش‌های متعالی آشنا شوند و این مهم، با ایجاد رشته‌های تخصصی، تولید متون جدید و غنی، گسترش دامنه آموزش و تربیت سازمان‌یافته دانشجویان به سرانجام خواهد رسید. این فرایند، گاه در پرداختن به مباحث بنیادین و تدوین متون تخصصی تعریف می‌شود و گاه در نگارش بحث‌های علمی، اما نه چندان پیچیده و تخصصی به ظهور می‌رسد.

بالندگی مراکز آموزشی، درگرو نظام آموزشی منسجم، قانونمند و پویاست. بازنگری در متن‌ها و شیوه‌های آموزشی و پژوهشی و به‌روز کردن آنها نیز این انسجام و پویایی و در نتیجه، نشاط علمی مراکز آموزشی و پژوهشی را در پی دارد.

«جامعة المصطفیٰ علیه السلام العالمية» به‌عنوان بخشی از این مجموعه، که رسالت بزرگ تعلیم و تربیت طلاب غیرایرانی را بر عهده دارد، تألیف متون درسی مناسب را سرلوحه تلاش خود قرار داده و تدوین و نشر متون درسی در موضوعات گوناگون علوم دینی، حاصل این فرایند است.

مرکز بین‌المللی

ترجمه و نشر المصطفیٰ علیه السلام

فهرست

مقدمه ۱۷

بخش اول: قرآنیون و عوامل شکل‌گیری آنها

مقدمه ۲۲

۱. مفهوم شناسی ۲۳

تعریف قرآنیون ۲۳

۱. قرآنیون به معنای عام ۲۴

۱. قرآنیون به معنای خاص ۲۵

۳. قرآنیون مصطلح ۲۷

تاریخچه قرآنیون ۲۹

ادعاء عدم وجود مخالفان سنت قبل از قرن دوم ۳۰

نقد ادعاء عدم حضور مخالفان سنت قبل از قرن دوم ۳۰

۱. نفی و انکار سنت در زمان حیات پیامبر ﷺ ۳۱

۲. نفی و انکار سنت در قرن اول ۳۳

الف) در زمان خلیفه اول ۳۳

ب) در زمان خلیفه دوم ۳۴

ج) در زمان خلیفه سوم ۳۵

د) قدر متیقن در مورد تاریخچه نفی و انکار سنت ۳۷

۲. عوامل پیدایش قرآنیون _____ ۴۱
- اجتهاد در مقابل نص _____ ۴۲
- منع تدوین سنت _____ ۴۳
- وجود روایات نامعقول در منابع حدیثی _____ ۴۵
- تأثیرپذیری از افکار خاورشناسان _____ ۴۹
- اتهام نقشه استعماری بودن قرآنیون _____ ۵۰
- جنبش‌های اصلاح طلبانه برخی متفکران اسلامی _____ ۵۲
- اهداف و اغراض اصلاح طلبان _____ ۵۵
۱. تجدید نظر و نقد و بررسی در خصوص منابع دینی _____ ۵۵
۲. رفع عقب ماندگی فکری و علمی مسلمانان _____ ۵۶
۳. تطبیق‌سازی بین نظریه‌های علمی اسلامی و غربی _____ ۵۶
۴. ایجاد وحدت در صفوف مسلمانان _____ ۵۷
۳. طبقه بندی فعالان قرآنی و شخصیت‌های آنها _____ ۵۹
- گروه اول: متهمان به جریان قرآنیون (اصلاح طلبان) _____ ۶۰
- الف) متهمان به جریان قرآنیون (اصلاح طلبان) در شبه قاره هند _____ ۶۰
۱. سرسید احمد خان (۱۸۹۸- ۱۸۱۷م) _____ ۶۱
۲. مولوی غلام علی قصوری (۱۸۸۹- ۱۸۲۶م) _____ ۶۳
۳. مولوی چراغ علی (۱۸۹۵- ۱۸۴۴م) _____ ۶۳
۴. علامه عنایت الله المشرقی (۱۹۶۴- ۱۹۸۱م) _____ ۶۴
۵. نیاز فتح پوری _____ ۶۵
۶. تمنا عمادی پهلوازی (۱۹۷۲- ۱۹۱۸م) _____ ۶۵
۷. حمیدالدین فراهی و امین احسن اصلاحی _____ ۶۶
- ب) متهمان به جریان قرآنیون (اصلاح طلبان) در مصر و سایر کشورها _____ ۶۶
۱. سید جمال الدین اسدآبادی _____ ۶۷
۲. محمد عبده _____ ۷۱
۳. محمد رشید رضا _____ ۷۵

۴. احمد امین (۱۸۸۷- ۱۹۵۴م) _____ ۸۰
۵. محمود ابوریثه (۱۸۸۹- ۱۹۷۵ م) _____ ۸۲
۶. طه حسین _____ ۹۱
۷. شیخ محمود شلتوت _____ ۹۳
۸. دکتر اسماعیل احمد ادهم (۱۹۱۱- ۱۹۴۰م) _____ ۹۴
۹. محمد غزالی (۱۳۳۷- ۱۴۱۶م) _____ ۹۶
۱۰. ابراهیم فوزی _____ ۹۸
۱۱. اسماعیل منصور _____ ۹۹
۱۲. اسماعیل کردی _____ ۱۰۰
۱۳. محمد سعید ع شماوی _____ ۱۰۱
۱۴. سامر اسلامبولی _____ ۱۰۱
- گروه دوم: قرآنیون مصطلح (قرآن بسندگان) _____ ۱۰۲
- الف) قرآنیون مصطلح (قرآن بسندگان) در شبه قاره هند _____ ۱۰۳
۱. عبدالله جکرالوی _____ ۱۰۳
۲. احمد الدین امرتسری (۱۹۳۶- ۱۸۶۱م) _____ ۱۰۷
۳. حافظ اسلم گراچپوری _____ ۱۱۲
۴. مولانا عبید الله سندهی (۱۹۴۴- ۱۸۷۲م) _____ ۱۱۵
۵. غلام احمد پرویز _____ ۱۱۶
- ب) قرآنیون مصطلح (قرآن بسندگان) مصر و سایر _____ ۱۳۰
۱. محمد توفیق صدیقی (۱۲۹۸- ۱۳۵۶ هق) _____ ۱۳۱
۲. دکتر احمد زکی ابو شادی (۱۸۹۲- ۱۹۵۵م) _____ ۱۳۴
۳. محمد ابو زید دمنهوری (۱۹۱۰- ۱۹۴۰م) _____ ۱۳۶
۴. محمد شحرور _____ ۱۳۸
۵. وکیل احمد افندی صفوت _____ ۱۳۹
۶. احمد صبحی منصور _____ ۱۴۰
۷. نیازی عزالدین _____ ۱۴۵

۸. ابن قرناس ۱۴۶
۹. حسین عامر ۱۴۷
۱۰. عبدالله عثمان ۱۴۷
۱۱. احمد فوزی ۱۴۸
۱۲. شیخ محمد بخیت ۱۴۸
۱۳. عبدالمتعال الصعیدی ۱۴۹
۱۴. یوسف شعمار ۱۵۰
۱۵. ابو الفضل برقی ۱۵۱
- گروه سوم: قرآن محوران سنت پذیر ۱۵۲
۱. علامه سید محمد حسین طباطبائی ۱۵۳
۲. محمد امین شنقیطی ۱۵۵
۳. دکتر محمد صادقی تهرانی ۱۵۶
- فرقه‌های قرآنیون معاصر شبه قاره ۱۵۷
- فرقه اول: «اهل الذکر و القرآن» ۱۵۸
- فرقه دوم: «امت مسلمه» ۱۵۹
- فرقه سوم «طلوع اسلام» ۱۶۰
- فرقه چهارم: «تعمیر انسانیت» ۱۶۲
- مخالفان قرآنیون ۱۶۲
۱. اهل حدیث در حوزه اهل سنت ۱۶۴
۲. اخباریون در حوزه شیعه ۱۶۷
- جمع بندی ۱۷۱

بخش دوم: تحلیل قرآن بسندگی از منظر قرآنیون

- مقدمه ۱۷۵
- واژه شناسی کلمه «قرآن» ۱۷۶
۱. «قرآن» در لغت ۱۷۶
۲. «قرآن» در اصطلاح اصولیان ۱۷۸

۱. جامعیت قرآن از دیدگاه قرآنیون ۱۷۹
- دلائل قرآنی جامعیت قرآن ۱۸۰
- تحلیل و بررسی دلائل قرآنی در خصوص جامعیت قرآن ۱۸۳
- دیدگاه‌ها در خصوص جامعیت ۱۸۶
۱. دیدگاه افراطی ۱۸۶
- الف) نظریه جامعیت اطلاقی ۱۸۷
- ب) نظریه جامعیت دینی ۲۰۱
۲. دیدگاه تفریطی ۲۰۵
۳. دیدگاه اعتدالی ۲۱۰
۲. منبعیت قرآن از دیدگاه قرآنیون ۲۱۵
- مقدمه ۲۱۵
- تعریف و اهمیت منبع‌شناسی قرآن ۲۱۵
- دیدگاه مفسران در مورد منبعیت قرآن ۲۱۷
۱. نظریه غیر انحصاری ۲۱۸
- ادله اهل منبعیت قرآن ۲۱۹
- الف) سیره عقلا ۲۲۰
- ب) آیات ۲۲۰
- ج) روایات ۲۲۱
- د) سیره مفسران فریقین ۲۲۳
۲. نظریه انحصاری و استقلالی ۲۲۵
- الف) نظریه انحصاری و استقلالی در تفسیر ۲۲۵
- مبانی و دلائل حامیان نظریه استقلالی در تفسیر ۲۲۶
۱. سیره عقلاء ۲۲۶
۲. آیات ۲۲۹
۳. اسلوب و شیوه بیان قرآن ۲۳۷
۴. روایات ۲۳۸

- ب) نظریه انحصاری و استقلالی در دین _____ ۲۵۲
- آیات دال بر حاملیت قرآن بر هر چیز _____ ۲۵۳
- آیات دال بر مفصل، بیان و تبیان بودن قرآن _____ ۲۵۴
- آیات دال بر نور، مبین بودن قرآن _____ ۲۵۴
- آیات دال بر جهانی بودن قرآن _____ ۲۵۵
- آیات دال بر جاویدان بودن قرآن _____ ۲۵۵
- آیات دال بر کاملیت دین _____ ۲۵۶
- بررسی دلالت آیات بر نظریه انحصاری _____ ۲۵۷
۳. مبانی تفسیری قرآنیون و بررسی آنها _____ ۲۶۳
- مقدمه _____ ۲۶۳
- مبانی صدوری _____ ۲۶۴
- مبانی دلالی _____ ۲۶۴
- مبانی صدوری قرآنیون _____ ۲۶۵
- مبانی دلالی قرآنیون _____ ۲۶۶
۱. قرآن کفایی برای تنظیم حیات اسلامی _____ ۲۶۶
- عمده دلیل قرآنیون بر کفایت قرآن _____ ۲۶۹
- بررسی دلالت آیات بر قرآن کفایی در دین _____ ۲۷۱
- زمینه‌های عقیده قرآن کفایی در دین _____ ۲۷۶
۱. انکار نسخ _____ ۲۷۶
۲. انکار اجمال _____ ۲۸۰
۳. انکار تخصیص _____ ۲۸۱
۴. انکار اسباب نزول _____ ۲۸۴
- چگونگی پاسخ گویی قرآن نسبت به مسائل نوپدید _____ ۲۸۶
۲. اعتماد کلی به لغت عرب _____ ۲۸۸
- الف) تفسیر نامعقول از واژگان مربوط به احکام _____ ۲۹۳
- ب) اعمال آراء شخصی و ذوقی _____ ۲۹۵

- ج) بی‌توجهی به معارف واقعی قرآن ۲۹۹
۳. تاویل‌گرایی ۳۰۱
- الف) نظریه مرکز ملت ۳۰۲
- ب) نظریه نظام اقتصاد قرآنی ۳۰۵
- ج) تاویل مادی در باورهای دینی ۳۰۸
- د) تاویل در اعمال و احکام شرعی ۳۱۲
۴. سیاق محوری ۳۱۵
۵. مجازگرایی ۳۲۳
- اصل اولی عقلایی بودن معنای حقیقی در هر کلام ۳۲۵
- مبنای اصل عقلایی بر معنای حقیقی کلام ۳۲۷
- الف) تبادر ۳۲۷
- ب) صحت حمل و عدم صحت حمل ۳۲۷
۶. ظاهرگرایی و نفی معنی باطنی ۳۳۳
- عدم امکان وصول به تمام معارف قرآن بدون معنی باطنی ۳۳۵
- ناهماهنگی اقوال و اعمال قرآنیون در مورد بطن قرآن ۳۳۶
- جمع‌بندی ۳۳۹

بخش سوم: تحلیل عدم حجیت سنت از منظر قرآنیون

- مقدمه ۳۴۲
۱. مفهوم سنت و تدوین آن ۳۴۳
- مفهوم لغوی و اصطلاحی سنت ۳۴۳
- حجیت سنت ائمه اهل بیت علیهم‌السلام ۳۴۷
۱. دلیل عقلی ۳۴۷
۲. دلایل نقلی ۳۴۸
- الف) قرآن ۳۴۸
- ب) روایات ۳۴۹
- یکم: حدیث ثقلین ۳۴۹

- دوم: حدیث سفینه ۳۵۰
- اقسام روایات و میزان اعتبار آن‌ها ۳۵۰
۱. خبر متواتر ۳۵۱
۲. خبر واحد ۳۵۳
- یکم: خبر واحد محفوف به قراین قطعیه ۳۵۴
- دوم: خبر واحد ضعیف ۳۵۴
- سوم: خبر واحد معتبر غیر محفوف به قرینه ۳۵۵
- چگونگی تدوین سنت ۳۶۲
- مقدمه ۳۶۲
- نخستین طرح منع تدوین سنت در اسلام ۳۶۳
۱. اهل سنت و کتابت حدیث ۳۶۵
- دلایل و توجیحات اهل سنت در مورد منع تدوین سنت ۳۷۱
- نقد توجیحات منع تدوین حدیث ۳۷۳
۱. بررسی سندی ۳۷۴
۲. بررسی دلالی ۳۷۵
- یکم: قصور در دلالت ۳۷۵
- دوم: تعارض روایت منع با روایات جواز ۳۷۶
۲. شیعه و کتابت حدیث ۳۷۷
- آثار مدون شیعه ۳۷۸
- الف) کتاب علی ۳۷۹
- ب) مصحف فاطمه علیها السلام ۳۸۱
- ج) آثار دیگر ائمه علیهم السلام ۳۸۱
- قرآنیون مصطلح و انکار سنت ۳۸۲
- رابطه تفکر قرآنیون مصطلح با تفکر منکران سنت در اعصار مختلف ۳۸۳
- واکنش‌ها در مورد منکران سنت ۳۸۴
۲. مستندات قرآنیون بر انکار سنت و بررسی آنها ۳۸۷
- غیر وحیانی و بشری بودن سنت ۳۸۷

- دلایل قرآنیون در مورد غیر وحیانی بودن سنت ۳۸۹
- دلایل خاص قرآنی صبحی منصور در مورد غیر وحیانی بودن و عدم حجیت سنت پیامبر ﷺ ۳۹۱
- نقد ادعاء وحیانی نبودن سنت پیامبر ﷺ ۳۹۴
۱. دلیل عقلی ۳۹۵
۲. دلیل لفظی (قرآنی) ۳۹۶
- الف) لزوم اطاعت از پیامبر ﷺ ۳۹۷
- ب) مفسر معصوم بودن پیامبر ﷺ ۴۰۵
- ج) منع تجاوز از احکام خدا و رسول ﷺ ۴۱۰
- د) حجیت داوری پیامبر ﷺ ۴۱۲
۳. اجماع ۴۱۵
- نقد موردی بر ادله غیر وحیانی بودن سنت ۴۲۱
۱. عدم انحصار وحی به قرآن ۴۲۱
- الف) از طریق الهام ولقاء ۴۲۲
- ب) از طریق سخن از پشت حجاب ۴۲۳
- ج) از طریق ارسال رسل ۴۲۴
- فرق وحی قرآنی و سنت نبوی ۴۲۵
۲. عدم دلالت آیات بر مدعای قرآنیون ۴۲۷
۳. ادله وحیانی بودن سنت ۴۲۹
- نقد ادله قرآنی صبحی منصور در مورد عدم حجیت سنت ۴۳۱
- عدم شریعت سنت در عهد رسالت ۴۳۵
- نقد ادله غیر شرعی بودن سنت ۴۳۸
۱. حقیقت حدیث لا تکتبوا ۴۳۸
۲. حقیقت منع تدوین ۴۴۰
۳. اختلاف انگیز بودن سنت ۴۴۲
- نقد ادعاء اختلاف انگیز بودن سنت ۴۴۳
- الف) نقد نظریه اختلاف انگیز بودن سنت ۴۴۳

- ۴۴۴ _____ یکم: پاسخ نقضی _____
- ۴۴۶ _____ دوم: پاسخ حلی _____
- ۴۴۷ _____ ب) نقد نظریه نقشه عجمی بودن سنت _____
- ۴۴۹ _____ ۴. تنازع اوامر و نواهی سنت با قرآن _____
- ۴۴۹ _____ نقد ادعاء تنازع سنت با قرآن _____
- ۴۵۰ _____ ۵. تاخیر در تدوین سنت _____
- ۴۵۱ _____ نقد دلیل تاخیر تدوین به عدم شرعیت سنت _____
- ۴۵۲ _____ ۶. عدم سلامت الفاظ سنت _____
- ۴۵۳ _____ نقد دلیل عدم سلامت الفاظ بر عدم حجیت سنت _____
- ۴۵۴ _____ ۷. عدم تضمین حفظ سنت _____
- ۴۵۵ _____ نقد دلیل عدم تضمین حفظ سنت بر عدم حجیت _____
- ۴۵۷ _____ ۸. شرک بودن عمل به سنت _____
- ۴۵۸ _____ نقد شرک تلقی کردن سنت _____
- ۴۵۸ _____ الف) عدم جدایی احکام نبوی و احکام الهی _____
- ۴۶۰ _____ ب) عدم ارتباط آیه با شرک بودن عمل به سنت _____
- ۴۶۱ _____ ج) تضاد در سخنان قرآنیون _____
- ۴۶۲ _____ ۹. ظنی بودن سنت _____
- ۴۶۴ _____ نقد دلیل ظنی بودن سنت بر عدم حجیت آن _____
- ۴۶۴ _____ مفهوم شناسی ظن و رابطه آن با روایات _____
- ۴۶۸ _____ ۱۰. نقدپذیر بودن سنت _____
- ۴۶۹ _____ نقد دلیل نقدپذیری سنت بر عدم حجیت آن _____
- ۴۷۱ _____ ۱۱. اختصاص سنت به مخاطبان عصر پیامبر ﷺ _____
- ۴۷۲ _____ نقد اختصاص سنت به زمان پیامبر ﷺ _____
- ۴۷۳ _____ ۱۲. لزوم عرضه کردن سنت به قرآن _____
- ۴۷۴ _____ نقد ملازمه عرضه سنت به قرآن با عدم حجیت آن _____
- ۴۷۷ _____ جمع بندی _____

بخش چهارم: پیامدهای تفکر قرآنیون و راهکارهای مقابله با آن

۱. پیامدهای تفکر قرآنیون _____ ۴۸۱
- مقدمه _____ ۴۸۱
- پیامدهای مثبت _____ ۴۸۲
۱. ایجاد روحیه تدبیر بیشتر در مورد قرآن _____ ۴۸۲
۲. حذف کلی روایات جعلی و اسرائیلیات در ضمن ترک سنت _____ ۴۸۲
۳. ایجاد شجاعت علمی نسبت به نقد منابع حدیثی _____ ۴۸۳
۴. ایجاد روحیه نقادی نسبت به عدالت مطلق صحابه _____ ۴۸۴
۵. طرح و رسم دولت قرآنی و اسلامی _____ ۴۸۴
- پیامدهای منفی _____ ۴۸۵
۱. تحقق اهداف استعماری _____ ۴۸۶
۲. توجه به تفکر علم محوری افراطی _____ ۴۸۷
۳. رایج شدن تکشرگرایی دینی _____ ۴۹۲
۴. ایجاد تردید در حقانیت دین _____ ۴۹۴
۵. ترویج افکار انسان محوری _____ ۴۹۴
۶. تضعیف جبهه استعمار ستیزی _____ ۴۹۵
۷. رای گروهی در احکام دین _____ ۴۹۵
۸. نادیده گرفتن رابطه متقابل قرآن و پیامبر ﷺ _____ ۴۹۹
۹. افول تفسیر اثری _____ ۵۰۰
۱۰. ایجاد تردید در مورد قرآن با طرح جامعیت مطلق قرآن _____ ۵۰۰
۱۱. محروم شدن از بهترین الگوی زندگی _____ ۵۰۱
۲. راهکارهای نجات از پیامدهای تفکر قرآنیون _____ ۵۰۳
- تبیین اهداف اصلی قرآن _____ ۵۰۳
- تبیین جایگاه والای پیامبر ﷺ از منظر قرآن _____ ۵۰۴
- ایجاد آگاهی نسبت به نقشه‌های استعماری _____ ۵۰۴
- ایجاد زمینه برای بحث علمی _____ ۵۰۵

- ۵۰۶ _____ اتخاذ روش علمی تهاجمی
- ۵۰۶ _____ ترسیم صحیح رابطه قرآن و سنت
- ۵۰۷ _____ ۱. جداناپذیری قرآن و سنت
- ۵۱۰ _____ ۲. خدمات متقابل قرآن و سنت
- ۵۱۰ _____ الف) خدمات قرآن به سنت
- ۵۱۰ _____ یکم: بیان حجیت سنت
- ۵۱۱ _____ دوم: معیار شناخت سنت از غیر آن
- ۵۱۱ _____ ب) خدمات سنت به قرآن
- ۵۱۳ _____ محورهای پنجگانه نقش تبیینی سنت در برابر قرآن
- ۵۱۳ _____ یکم: ابهام زدایی
- ۵۱۳ _____ دوم: تفصیل و شرح و بسط معنایی
- ۵۱۴ _____ سوم: تبیین مراد جدی آیات
- ۵۱۴ _____ چهارم: تشابه زدایی و باطن نمایی
- ۵۱۵ _____ پنجم: تعلیم و روش فهم و تفسیر قرآن
- ۵۱۶ _____ جمع بندی
- ۵۱۷ _____ خاتمه
- ۵۱۷ _____ خلاصه و جمع بندی
- ۵۲۵ _____ یافته ها
- ۵۲۸ _____ کاستی های تحقیق
- ۵۲۹ _____ موانع و مشکلات تحقیق
- ۵۳۰ _____ پیشنهادات
- ۵۳۵ _____ منابع

مقدمه

یکی از مسائل حایز اهمیت و حساس مسلمانان، نوع نگرش آن‌ها به منبعیت قرآن و میزان سهم احادیث معصومین علیهم‌السلام در فهم معانی آیات و شیوة استخراج و استنباط احکام و معارف دینی از آیات قرآنی است.

برخی صاحب نظران مراجعه به خود قرآن کریم را برای فهم معانی آیات و حتی فراگیری کل معارف دین اسلام کافی دانسته و اصلاً مراجعه به احادیث پیامبر اکرم صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم و ائمه اهل بیت علیهم‌السلام را لازم نمی‌دانند و معروف به قرآنیون و قرآن بسندگی شده‌اند. گروهی دیگر در برابر آن‌ها فهم مستقیم آیات وحی الهی را فراتر از توان عقلی بشر دانسته و فقط احادیث را مشعل راه خویش برای فهم معانی آیات قرآن و کل معارف دین قرار داده‌اند و گروهی دیگر نیز نگاهی میانه را برگزیدند.

تفاوت در نوع نگرش نسبت به منبعیت قرآن و حدیث، پیامدهای مختلف را به دنبال دارد و تأثیرات متعددی در افکار و رفتار افراد جامعه اسلامی برجا می‌گذارد و در نتیجه مسلک‌ها و فرقه‌های متعدد فقهی و کلامی بوجود می‌آید و تفاوت‌های زیادی نسبت به احکام عملی اسلام در زندگی مسلمانان مشاهده می‌شود. یکی از این نگرش‌ها، نگرش و نظریه

قرآن بسندگی در دین است و جامعه پژوهشی قرآنی آن‌ها را به عنوان «قرآنیون» می‌شناسد.

«قرآنیون» اسم عامی است که شامل همه طیف‌هایی می‌شود که فریاد اعتراض علیه شیوه معمول اسلام‌شناسی را سر داده بیشترین معارف اسلامی را از قرآن استفاده کرده و از احادیث بهره کمتری گرفته‌اند و اما میزان کم مهری آن‌ها نسبت به سنت متفاوت است لیکن محور بحث این تحقیق آن دسته قرآنیون می‌باشد که بطور مطلق منکر سنت هستند و عمل به سنت را در تفسیر قرآن و بیان احکام و معارف دین، غیر شرعی می‌دانند. این دسته از قرآنیون نسبت به قرآن و سنت، آراء و انظار خاصی دارند. آن‌ها قرآن را تنها منبع برای خود قرآن و دین می‌دانند و سایر منابع غیر قرآنی را انکار می‌کنند و قرآن را برای تنظیم حیات اسلامی و احیاناً انسانی کافی می‌دانند و همچنین نه فقط حدیث را در تفسیر قرآن معتبر نمی‌دانند بلکه بطور مطلق سنت را رد و انکار می‌کنند و برخی از آن‌ها عمل به سنت را شرک تلقی می‌کنند. آن‌ها برای اثبات مدعای خود دلایلی را ذکر نموده‌اند و این رویکرد آن‌ها باعث بروز شبهات مختلف در اذهان برخی افراد جامعه اسلامی شده است لذا حساسیت این مسئله ایجاب می‌کند که در مورد مسئله یاد شده تحقیق عمیق و بررسی تخصصی انجام یابد به این معنا که آیا قرآن برای هدایت بشر و بیان دین کافی است و سنت پیامبر ﷺ هیچ اعتباری ندارد؟

آیا قرآن تنها منبع دین می‌باشد و تمام مسائل جزئی دین بطور تفصیل در قرآن آمده است که دیگر به غیر قرآن محتاج نباشیم؟

آیا بدون سنت تنظیم حیات اسلامی امکان‌پذیر است و قرآن چنین چیزی را تأیید می‌کند؟

آیا واقعاً این تفکر یک نظریه علمی است یا چیزی دیگری پشت پرده است؟

این همه پرسش‌هایی است که قابل پاسخ استوار و بررسی دقیق می‌باشد تا یک نتیجه جامع و مقبول علمی به دست آید.

فرقه «قرآنیون» یکی از فرقه‌هایی است که در دوران معاصر بوجود آمده و شعار آن‌ها ظاهراً قرآن محوری است. در مصر و شبه قاره هند خصوصاً پاکستان این گروه فعالیت‌های چشمگیری دارد و حمایت بسیاری از مسلمان‌ها را به خود جلب کرده و آن‌ها را از سنت پیامبر ﷺ جدا نموده و از لحاظ عمل به دین متحیر ساخته و باعث دگرگونی در احکام شرع مقدس اسلام شده و از آن جهت که بیشتر احکام جزئی و معارف ریز اسلامی از احادیث معصومین علیهم‌السلام استفاده شده است گرایش مردم به طرف قرآن بسندگی موجب ترک بسیاری از آن‌ها شده است. این فرقه در کشورهای دیگر اسلامی و عربی خصوصاً مصر نیز گسترش یافته است. مسلمانان این مناطق خصوصاً شبه قاره از لحاظ فکری و اعتقادی با خطر جدی مواجه هستند. با توجه به نکات یاد شده و حساسیت آن‌ها، موضوع مذکور از اهمیت خاصی برخوردار است. تحقیق حاضر به‌طور تخصصی در مورد انظار و آراء فرقه یاد شده انجام گرفته است تا حقیقت روشن شود و باعث هدایت فکری مسلمانان خصوصاً نسل جوان گردد و می‌توان بر اساس تحقیقات بی‌طرفانه این رساله، راه معتدل و میانه‌ای را در بهره‌گیری از قرآن و حدیث برگزید.

مسئله قرآن بسندگی و انکار سنت از قدیم بوده و در اعصار مختلف با قوت و ضعف، ظهور و بروز داشته است اما در دوران معاصر این تفکر و

شعار به یک مکتب و مدرسه تبدیل گشته است. این فرقه در برخی از کشورهای عربی خصوصاً مصر و در شبه قاره خصوصاً پاکستان در حال پیشرفت فوق العاده می باشد. این تفکر ظاهراً یک شعار قرآن محور است و به همین دلیل خیلی ها فریب خورده اند لیکن در واقع زیر سؤال بردن معظم اصول و فروع دین و بازی کردن با الفاظ و مفاهیم قرآنی است. خود قرآن ما را برای فهم آیات خویش به پیامبر اکرم ﷺ «لتبیین للناس ما نزل الیهم» و ائمه اهل بیت علیهم السلام «لیذهب عنکم الرجس اهل البیت» ارجاع داده است.

در شبه قاره خصوصاً پاکستان روز به روز بر حامیان این گروه اضافه می شود و نسل جوان با یک خطر جدی فکری، اعتقادی و عملی مواجه است و در مقابل، منبع مستقل و غنی ای وجود ندارد که پاسخ گوی شبهات آن ها باشد علاوه بر این آن ها شناخت کامل و لازم را در مورد مسائل و ابعاد مختلف این موضوع ندارند و اکثر محققان و قرآن پژوهان با نگرش تک بعدی و تک نظری با این موضوع برخورد کرده اند. برخی از آن ها فقط از طریق دفاع از سنت به آن ها جواب داده اند و شبهات آن ها را در مورد سنت پاسخ داده اند و از آراء و انظار قرآنی آن ها صرف نظر کرده اند. برخی با نگاه سلفی گری درصدد دفاع از سنت بوده اند و برخی آراء قرآنیون عربی خصوصاً مصری را مورد بررسی قرار داده اند و برخی دیگر فقط آراء قرآنیون شبه قاره را مورد توجه قرار داده اند. خلاصه تا کنون بطور دقیق، گسترده و تخصصی و بیطرفانه به این موضوع پرداخته نشده است لذا ضرورت این امر مهم ایجاب می کند که در رد افکار این گروه، تحقیقی تخصصی انجام بگیرد.